

Rychnov, okr. Svitavy

příklad sídelně historického průzkumu pro potřeby programu obnovy vesnice

Zuzana Syrová-Anýžová, Jiří Syrový

Jednou z příležitostí pro potřebné poznání a záchranu historického stavebního prostředí a architektonického a památkového fondu naší vesnice je program obnovy vesnice. Tento původně velkoryse koncipovaný program je v praxi bohužel začasto redukován na pouhé pořízení územně plánovací dokumentace. Přestože jedním ze základních podkladů by mělo být vypracování stavebně historického průzkumu, který by umožnil alespoň základní identifikaci dochovaných urbanistických a architektonických hodnot, stává se, že je zcela opomíjen, respektive nahrazován pouhým přehledem historie obce převzatým z nejsnáze dostupných pramenů - místní kroniky, Vlastivědy moravské etc.

Stav ústředního seznamu nemovitých kulturních památek přitom dnes neodpovídá stavu hodnot existujících v terénu, což platí dvojnásob o památkách lidové architektury, kde se ve výběru uplatňovalo spíše hledisko "malebnosti" upřednostňující náročně řešená štítová průčelí či půvab doškových střech... Dosavadní ústřední seznam nemovitých kulturních památek, který vznikl z větší části na přelomu 50. a 60.let, je výslednicí nestejnorodých znalostí a odborných zájmů jeho tehdejších pořizovatelů, dobového stupně poznání i následujících dlouhodobých snah o redukci. Generální aktualizace provedená na konci 80.let byla v podstatě úklidem vyřazujícím stavby zaniklé a znehodnocené. Přestože v posledních letech některé regionální ústavy památkové péče i referáty kultury, odborná sdružení i jednotlivci podávají návrhy na prohlášení za kulturní památky, lze tuto činnost globálně charakterizovat jako spíše namátkovou, neboť dosud citelně postrádáme instituci systematicky se jí zabývající (jakou je kupříkladu ve Francii Inventaire général).

Je proto zapotřebí, aby příležitost provést stavebně historický průzkum v rámci programu obnovy vesnice nezůstala nevyužita. Může zavčas ovlivnit projektanta příslušné územně plánovací dokumentace, který nemusí mít sám předpoklady pro analýzu historických objektů a urbanistické struktury, a v rozhodování o objektech hrozí pak upřednostnění hlediska jejich stavebně technického stavu. Na přehlídkách projektů obnovy organizovaných obvykle okresními úřady se pak setkáváme s dokumenty, v nichž se pouze konstatuje, že v obci je "lidová architektura", případně že "hodnotnými objekty jsou hostinec, škola a hájovna"... Nepochopením historické urbanistické struktury i vazeb vsí s kulturní krajinou pak mohou být založeny urbanistické koncepce nebo nevhodně formulované regulační zásady vážně narušující nebo i zcela likvidující tuto obvykle nejstarší hodnotu ve vsi dochovanou. Urbanistické chyby jsou přitom mnohem obtížněji napravitelné než fasády znehodnocené typovými výplněmi a břizolitovou omítkou, proti nimž dnes již každý projektant obnovy brojí...

Neméně důležitá je možnost přímého kontaktu s obyvateli vesnice a mezi nimi vlastníky hodnotných objektů i obvykle vstřícně naladěným zastupitelstvem umožňující probuzení zájmu o vesnické památky i význam historické urbanistické struktury a poznání jejich hodnoty, v mnohém pro zachování památky důležitější než formální evidence v seznamu. Z dosavadních zkušeností s vlastními projekty obnovy i průzkumy provedenými pro jiné projektanty víme, že v každé obci se lze opřít o skupinku lidí, byť malou, kteří mají o zachování hodnot opravdový zájem.

Finanční limit prostředků věnovaných na projekt obnovy vede obvykle k tomu, že stavebně historický průzkum je nutno omezit na minimum. Domníváme,